

вирішення реальних професійних завдань. Тобто іноземна мова виступає як ефективний спосіб встановлення міжпредметних зв'язків у рамках навчального плану, а також в якості мови міжкультурного спілкування, тому що вивчення іноземної мови відбувається в умовах іншомовного професійного контексту [3, с. 119]. Додатковими перевагами CLIL є цілісне синтезоване сприйняття предметів, що вивчаються, економія навчального часу, більш глибоке проникнення в суть проблем, підвищення мотивації студентів.

Отже, CLIL являє собою порівняно нову методику навчання, яку можна розглядати як унікальний спосіб навчання студентів профільних предметів через іноземну мову (teaching content through foreign language), а також навчання іноземної мови через сам предмет (teaching foreign language through content). Дана методика викликає великий інтерес у викладачів іноземних мов, а також серед педагогів, які володіють іноземною мовою і викладають свій профільний предмет у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воног В. В. Компетентностный подход в обучении иностранным языкам в аспирантуре. Вестник ТГПУ. 2015. № 12 (165). С. 25-29.
2. Литвишко О. М. Компетентностно-ориентированная модель обучения: преимущества методики CLIL в преподавании профессионально-ориентированного английского языка. Материалы научно-методических чтений ПГЛУ. 2015. С. 44–47.
3. Самойлова Е. В. Актуальные проблемы и перспективы преподавания иностранного языка студентам неязыковых специальностей вузов в рамках интегрированного подхода. Интеграция образования. 2014. №2. С.117-123.
4. Bieliaieva O., Lysanets Yu. Methodological Feasibility of Using the Content and Language Integrated Learning Approach in Medical Education. Актуальні питання медичної (фармацевтичної) освіти іноземних громадян: Проблеми та перспективи : зб. статей навч.-наук. конф. з міжнар. участю (22 листопада 2018 р., м. Полтава). Полтава : Українська медична стоматологічна академія, 2018. С. 7–8.
5. Ioannou Georgiou, Sophie and Pavlu, Pavlos: Guidelines for CLIL Implementation in Primary and Pre-primary Education. Comenius Socrates Project. URL: http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/Anglika/teaching_material/clil/guidelinesforclilimplementation1.pdf (дата звернення: 28.10.2020).
6. Kay B. The TKT Course CLIL Module. Cambridge University Press, 2010. 128 p.
7. Marsh D. CLTL / EMILE – the European Dimension: Actions, Trends and Foresights Potential [Electronic resource] : The European Union. 2002. URL: <http://userpage.fu-berlin.de/elc/bulletin/9/en/marsh.html> (дата звернення: 28.10.2020).

УДК 378.147:376.352 (477)

Шуневич Б.І.

Львівський національний аграрний університет УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ Е-НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті проведено аналіз наукової літератури стосовно процесу розвитку електронного навчання (е-навчання) на прикладі його впровадження під час організації викладання і навчання іноземних мов в українських закладах вищої освіти (ЗВО); описано послідовність його впровадження від 1996 р. до 2020 р., а саме: використання для укладання своїх дистанційних курсів закордонні віртуальні навчальні середовища (ВНС), а пізніше – власні ВНС, ВНС у вільному доступі;

створення навчальних матеріалів за допомогою простих інструментальних засобів, наприклад: створення окремо дидактичних ігор і вікторин за шаблонами за допомогою конструкторів універсальних дидактичних ігор, тестових завдань і вправ, інтерактивних тренувально-контрольних вправ, електронних завдань та ін.; використання порталів з готовими онлайн-ресурсами іноземних та українських ЗВО для вивчення різних мов. Крім цього описано: роль першого досвіду повністю дистанційного викладання своїх дисциплін у січні 2018 р. кількома українськими ЗВО, а також варіанти організації дистанційного навчання (ДН) іноземних мов в умовах весняного карантину 2020 року і процес організації ДН в осінньому семестрі 2020-2021 навчального року.

Ключові слова: електронне навчання, віртуальне навчальне середовище, інструментальні засоби.

The article deals with the scientific literature on the process of development of electronic learning (e-learning) on the example of its implementation during foreign languages teaching and learning in Ukrainian higher education institutions (HEIs); describes the sequence of its implementation from 1996 to 2020, namely: the use of foreign virtual learning environments (VLE) for compiling their distance courses, and later – their own VLE, free access VLE; creation of educational materials by means of simple tools, for example: creation of separate didactic games and quizzes according to templates with the help of designers of universal didactic games, test tasks and exercises, interactive training and control exercises, electronic tasks, etc. ; use of portals with ready-made online resources of foreign and Ukrainian HEIs for learning different languages. In addition, the role of the first experience of fully distance teaching of their disciplines by several Ukrainian HEIs in January 2018 is described, as well as variants for organizing distance learning (DL) of foreign languages in the spring quarantine of 2020 and the process of organizing DL in the autumn semester of 2020-2021 academic year.

Keywords: e-learning, virtual learning environment, tools.

В статті проведено аналіз наукової літератури о процесі розвитку електронного навчання (е-навчання) на прикладі його впровадження в час організації викладання і навчання іноземними мовами в українських закладах вищої освіти (ЗВО); описано послідовність його впровадження в 1996-2020 роках, а саме: використання іноземних віртуальних навчальних серед (ВНС) для створення своїх дистанційних курсів, а потім – власних ВНС, ВНС в вільному доступі; створення навчальних матеріалів за допомогою простих інструментальних засобів, наприклад: створення окремо дидактичних ігор і вікторин за шаблонами з допомогою конструкторів універсальних дидактичних ігор, тестових завдань і вправ, інтерактивних тренувально-контрольних вправ, електронних завдань і др.; використання порталів з готовими онлайн-ресурсами іноземних і українських ЗВО для вивчення різних мов. Крім цього описано: роль першого досвіду повністю дистанційного викладання дисциплін в січні 2018 року кількома українськими ЗВО, а також варіанти організації дистанційного навчання (ДН) іноземних мов в умовах весняного карантину 2020 року і процес організації ДН в осінньому семестрі 2020-2021 навчального року.

Ключевые слова: електронне навчання, віртуальна навчальна середовище, інструментальні засоби.

Вступ. Історію розвитку дистанційного навчання детально описано в дослідженнях (тезах доповідей, наукових статтях, монографіях, дисертаційних дослідженнях) багатьох науковців. Наприклад, у доповіді проф. Дж. Тейлора «Дистанційна освіта п'ятого покоління» на 20-й Світовій конференції з відкритого і дистанційного навчання проведено аналіз п'яти поколінь (моделей) розвитку викладання/навчання на відстані відповідно до видів засобів інформації, що використовувалися в цей час, а саме: 1. *Кореспондентська модель*: друковані матеріали. 2. *Мультимедійна модель*: друковані матеріали; аудіокасети; відеоплівки; комп'ютеризоване навчання. 3. *Теленавчальна модель*: аудіотелеконференція; відеоконференція; аудіографічний зв'язок; телетрансляція/радіо- і аудіотелеконференція. 4. *Гнучка навчальна модель*: інтерактивні мультимедіа в діалоговому режимі; Інтернет-доступ до Веб-ресурсів; комп'ютерний зв'язок. 5. *Інтелектуальна гнучка навчальна модель*: інтерактивні мультимедіа в діалоговому режимі; Інтернет-доступ до Веб-ресурсів; комп'ютерний зв'язок з використанням автоматизованих систем відповіді; доступ університетського порталу до процесів і ресурсів навчального закладу [8].

У колективній монографії «Екстрене дистанційне навчання в Україні» професори В. Кухаренко і В. Бондаренко виділяють у розвитку дистанційного навчання такі етапи, що базуються на різних педагогічних теоріях: біхевіоризмі, конструктивізмі та конективізмі [3, с. 8]

У нашій статті «Періоди розвитку дистанційного навчання» [6, с. 191-200] весь процес розвитку дистанційного навчання запропоновано поділити на три періоди, а саме:

I період. Навчання, при якому переважає *односторонній зв'язок* і воно межує із самонавчанням: кореспондентське навчання, навчання з використанням односторонніх радіо- і телетрансляцій, аудіо- і відеозаписів та ін.

II період. Навчання, при якому переважає *двосторонній зв'язок*: навчання по телефону, інтерактивні відео, радіо- і телетрансляції, мультимедіа, комп'ютерні програми, електронна пошта.

III період. Навчання, при якому переважає *багатосторонній зв'язок* між студентом, викладачем, освітнім закладом і навчальними матеріалами. Такий зв'язок став можливим із використанням Інтернет, високошвидкісних ліній зв'язку, сучасного апаратного і програмного забезпечення, завдяки яким стали можливими аудіо-, відео-, телеконференції, форуми, електронні бесіди (chats) та ін.

Мета цього дослідження – провести аналіз та описати послідовність розвитку третього періоду дистанційного навчання, відомого ще як електронне навчання (е-навчання) на прикладі його впровадження під час організації викладання/навчання іноземних мов в українських ЗВО.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Проведене нами дослідження показало, що третій період розвитку ДН (е-навчання) в Україні розпочався зі створення колективом співавторів під керівництвом проф. О. Довгялло *перших електронних дистанційних курсів (ДК) у Міжнародному науково-навчальному центрі (МННЦ) інформаційних технологій та систем НАН та МОН України у 1996 році* [7, с. 176].

У цей час в навчальних закладах та організаціях України для створення ДК почали використовуватися ряд *закордонних віртуальних навчальних середовищ*

(ВНС), в тому числі для укладання ДК у МННЦ, наприклад, LearningSpace (США), WebCT (Канада), LMS (україномовний варіант). Паралельно в українських ЗВО були створені *власні ВНС*, наприклад, Веб-клас ХПІ (Харків), Дистанційне середовище „Віртуальний навчальний центр” (Суми), Система дистанційного навчання „Академік” (Львів) та інші. Використання власних розробок ВНС дало можливість здешевити вартість їх придбання та обслуговування під час організації дистанційного навчального процесу [7, с.195]. У час економічної кризи в Україні, лише невелика кількість ЗВО змогли закупити чи розробити власне ВНС, тому дистанційне навчання не користувалося популярністю серед українських навчальних закладів і студентів.

Ситуація змінилася, коли на ринку появилися *ВНС у вільному доступі*: спочатку ВНС Іліас (ILIAS), потім Мудл (Moodle) та інші. Перепонами у швидкому впровадженні ДН в українських ЗВО залишалися відносно висока вартість швидкісного доступу до Інтернету, апаратного і програмного забезпечення, укладання дистанційних курсів та підготовки кваліфікованих спеціалістів, які б могли організувати нову форму навчання.

Тому увагу викладачів привернули прості *інструментальні засоби* для розроблення навчальних матеріалів з іноземних мов (та інших дисциплін), наприклад: для створення лекційних матеріалів (у формі відеоуроків, відеолекцій та ін.), перевірки правильності виконаних завдань під час практичних занять, активізації необхідного лексичного матеріалу, довідкових та енциклопедичних ресурсів для пошуку інформації, індивідуалізації навчання, які використовувалися і зараз використовуються викладачами під час лекцій і практичних занять [5, с. 257-261]. Замість розроблення дистанційних курсів, викладачі почали використовувати згадані вище інструментальні засоби для створення, наприклад: окремо дидактичних ігор і вікторин за шаблонами за допомогою конструкторів універсальних дидактичних ігор за допомогою програмного забезпечення ClassTools та ін., окремо тестових завдань і вправ (MasterTest та ін.), інтерактивних тренувально-контрольних вправ, електронних завдань (інструментальна програма-оболонка HotPotato та ін.). Це дало можливість викладачам самостійно швидко створювати і використовувати необхідні прості навчальні матеріали [1, с. 65-71].

Поступово на базі багатьох навчальних закладів були створені *портали* з навчальними матеріалами для вивчення різних мов, наприклад, відкриті онлайн-ресурси для вивчення японської мови і, зокрема, «Портал для вивчення японської мови» (Portal for Learning Japanese), що створений і постійно оновлюється Кансайським інститутом японської мови Японського фонду (The Japan Foundation Japanese-Language Institute, Kansai). На веб-сторінці порталу зібрано інформацію про веб-адреси онлайн-ресурсів, що охоплюють усі види мовлення з японської мови та інші корисні джерела [4, с. 61-64].

Подібні портали, для вивчення української мови як іноземної, створені в кількох закладах вищої освіти України. Розроблені Веб-орієнтовані системи навчання дають можливість значно збільшити час перебування іноземного студента в україномовному середовищі, сформувати мовну компетентність, здійснювати автоматизовану перевірку сформованих аудитивних умінь іноземних слухачів [2, с. 6-10].

Посилення економічної кризи під час російсько-української війни, яка негативно відобразилася на роботі ЗВО України, (наприклад, відсутність коштів

для опалення навчальних приміщень в зимовий період та ін.) стало подальшим поштовхом до інтенсивного використання навчальних матеріалів, укладених на віртуальних навчальних середовищах, інструментальних засобах з метою організації дистанційного навчання студентів в таких умовах. Результатом цієї роботи стало те, що викладачі кількох ЗВО, наприклад, Львівської політехніки, Київського національного університету імені Тараса Шевченка отримали *перший досвід повністю дистанційного викладання своїх дисциплін*, в тому числі іноземних мов, студентам за допомогою укладених ними ДК та інших навчальних матеріалів у січні 2018 р. Викладачі ще кількох українських ЗВО, наприклад, Сумського державного університету і Хмельницького національного університету вже багато років, крім традиційного денного, практикують дистанційне навчання студентів, тому продовжили працювати дистанційно також у 2018 р.

Як відомо, в історії людства катастрофи, епідемії та інші негаразди по різному впливали на його розвиток. Цьогорічна пандемія корона вірусу, попри всі біди, яких вона завдала і ще завдасть народам всього світу, змусила, в тому числі викладачів українських навчальних закладів швидко впровадити дистанційне навчання в межах всієї країни.

Українські ЗВО, які вже встигли створити дистанційні курси для всіх чи частини дисциплін з якихось напрямів підготовки студентів, постійно використовують їх елементи або в повному обсязі у навчальному процесі, змогли успішно працювати дистанційно зі студентами денної і заочної форми навчання під час карантину. Складніше було організувати ДН в освітніх закладах, в яких, поки що, з різних причин дистанційні курси не створені або знаходяться у процесі створення. У таких випадках варіантами ДН під час карантину, крім відправлення студентам електронних варіантів лекцій, практичних занять та ін., була робота зі студентами на основі навчальних посібників та інших матеріалів і вебінарів для обговорення цих матеріалів у режимі відеоконференц-зв'язку, наприклад, із використанням платформ для відеоконференцій Zoom, Microsoft Teams, Viber, звичайного телефону, електронної бесіди (chat).

Дистанційні курси з іноземних мов у Львівському національному аграрному університеті (ЛНАУ) знаходяться у процесі створення, у зв'язку з переходом на нові навчальні матеріали. Тому для організації дистанційного навчання були вибрані найпростіші засоби зв'язку зі студентами університету, наприклад, завдання для роботи під час карантину розіслані нами студентам за допомогою е-пошти або Viber. Списки матеріалів для вивчення також знаходилися на веб-сторінці університету. Всі студенти мали можливість постійно спілкуватися з викладачем за допомогою телефона у звуковому або плюс відео (Viber) режимах, е-пошти. Активізація лексики і граматичного матеріалу відбувалася за допомогою монологів (читання і переказ письмових і озвучених текстів), аудіо і відео діалогів між студентами, студентами і викладачем за допомогою відеоконференц-зв'язку Zoom, Skype, платформи Microsoft Teams відповідно до завдань занять протягом всього карантину. Матеріали монологів та аудіо і відео діалогів викладача і студентів, записані у формі аудіо або відео файлів, були доступними всім студентам і викладачу на платформі Zoom. Викладач вибірково в аудіо або відео режимі опитував студентів та коментував отримані ними оцінки. Самостійна робота студентів завершилася електронним тестуванням за допомогою віртуального навчального середовища Moodle на основі опрацьованих ними матеріалів у кінці карантину. Для організації заліків та іспитів також

використовувалися згадані вище Zoom, Skype, Microsoft Teams, ВНС Moodle та інші [5, с. 257-261].

Під час організації *дистанційного навчання в осінньому семестрі 2020-2021 навчального року* враховано досвід роботи під час весняного карантину 2020 р. У червні 2020 р. проведено двотижневі семінари щодо дистанційного і комбінованого навчання для всіх викладачів та обслуговуючого персоналу ЛНАУ.

Зараз всі студенти охоплені дистанційним навчанням. Якщо виникають проблеми з підключенням студентів до віртуальної аудиторії (ВА) на базі платформи для відеоконференцій Зум (Zoom), то студенти можуть приєднуватися за допомогою Вайбера (Viber). Заняття відбуваються за постійним розкладом, укладеним у вересні 2020 р., викладачі мають постійні веб-адресу, логін і пароль доступу на платформі Зум, що дає можливість вчасного підключення студентами до ВА і можливості навчальній частині організувати перевірки роботи викладача і студентів на відстані.

Висновки з цього дослідження та перспективи. Проведене дослідження дало можливість виявити, що викладачі українських ЗВО все активніше використовують дистанційне навчання іноземних мов, а після оголошення карантину (12 березня 2020 р.) під час епідемії корона вірусу і введенням дистанційного навчання (жовтень 2020 р.) – тільки дистанційне і комбіноване навчання.

Організація викладання і навчання іноземних мов в українських ЗВО протягом 1996-2020 рр. відбувалося в такій послідовності його впровадження: використання закордонних віртуальних навчальних середовищ, а пізніше – власних ВНС, ВНС у вільному доступі, простих інструментальних засобів для створення, наприклад: окремо дидактичних ігор і вікторин за шаблонами за допомогою конструкторів універсальних дидактичних ігор, тестових завдань і вправ, інтерактивних тренувально-контрольних вправ, електронних завдань та ін., використання навчальних матеріалів порталів для вивчення різних мов.

Крім цього описано: роль першого досвіду повністю дистанційного викладання своїх дисциплін у січні 2018 р. кількома українськими ЗВО, а також описано варіанти організації дистанційного навчання іноземної мови в умовах весняного карантину 2020 року і процес організації ДН в осінньому семестрі 2020-2021 навчального року.

Перспективи подальших досліджень стосуються опису методик організації дистанційного і комбінованого навчання іноземних мов шляхом включення у навчальний процес матеріалів платформ масових відкритих онлайн-курсів разом з дистанційними курсами, створеними викладачами кафедри іноземних мов ЗВО, для занять зі студентами денної і заочної форми навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпушина М., Шумило І. Використання відкритих електронних навчальних ресурсів у навчанні англійської мови // Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі: Матеріали 10-ї науково-практичної конференції. м. Львів, 21-23 листопада 2018 року/ Відп. за випуск Л.Д. Озірковський – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. – С. 65-71.
2. Кудін А., Кудіна Т., Міненко О., Коваль О. Розробка і впровадження Веб-орієнтованих систем навчання в НПУ імені М. Драгоманова // Матеріали 11-ї науково-практичної конференції. м. Львів, 20-22 листопада 2019 року / Відп. за випуск Л.Д. Озірковський – Львів: Видавництво Львівської

- політехніки, 2019. – С. 6-10.
3. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка – Харків.: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. – 409 с.
 4. Федоришин М. Використання відкритих онлайн ресурсів у навчальному процесі дисципліни «Практика перекладу: японська мова» // Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі: Матеріали 10-ї науково-практичної конференції. м. Львів, 21-23 листопада 2018 року/ Відп. за випуск Л.Д. Озирковський – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. – С. 61-64.
 5. Шуневич Б. Дистанційне навчання у закладах вищої освіти України в умовах епідемії коронавірусу // Психологічний і педагогічний дискурс: Наукові записки вчених: збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф. В. П. Сергієнка, В. М. Слабка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. – С. 257-261.
 6. Шуневич Б. Періоди розвитку дистанційного навчання // Педагогіка і психологія професійної освіти: Науково-методичний журнал. – 2003, № 4. – С. 191-200.
 7. Шуневич Б. Розвиток дистанційного навчання у вищій школі країн Європи та Північної Америки. Дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01 / Ін-т вищої освіти АПН України. – К., 2008. – 509 с.
 8. Taylor J. Fifth Generation Distance Education [Електронний ресурс] // The Future of Learning – Learning for the Future: Shaping the Transition: Proceedings of the 20th World Conference on Open and Distance Learning, Duesseldorf, Germany, 5 April 2001. – 1 електронний опт. диск (CD-ROM). – Заголовок з екрана.

УДК 001.4:61=111=124[37.091.33:81.111

Янко Н.В., Беляєва О.М., Каськова Л.Ф.

**Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава
ПРО ДЕЯКІ «СПРАВЖНІ» І «ХИБНІ» ПОМИЛКИ
В АНГЛІЙСЬКІЙ МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

У статті розглянуто деякі термінологічні труднощі, що виникають в осіб, які використовують англійську мову у фаховому медичному мовленні (усному й писемному), але не належать до категорії «native speakers». Автори диференціюють справжні помилки – анормативи та «хибні помилки». Закцентовано увагу на тому, що в англійській мові наявний значний відсоток однокореневих суфіксальних прикметників, запозичених з латинської мови й утворених за допомогою різних суфіксів. Автори наголошують, що вибір конкретного суфіксального прикметника залежить від уподобань користувача. Побіжно розглянуто питання утворення форм множини іменників, запозичених із міжнародної (греко-латинської) медичної термінології. Основні шляхи усунення труднощів і мінімізації помилок автори вбачають у постійній і копійчій праці з авторитетними науковими, навчальними, лексикографічними джерелами, максимальному залученні міждисциплінарних знань, з латинської мови та медичної термінології зокрема, опрацюванні автентичних джерел.

Ключові слова: медична термінологія, англійська мова, native speakers, помилки, латинська мова

The article discusses some terminological difficulties that arise in the use of English in professional medical speech (oral and written) by non-native speakers. The